

Adelė Cholodinskienė

PAVIRVYTĖS-GUDŲ (AKMENĖS RAJ.) SENKAPIO

TYRINĖJIMAI 1978 IR 1979 METAIS

1978 ir 1979 m. Mažeikių kraštotyros muziejus tęsė archeologinius kasinėjimus, pradėtus 1977 m. Pavirvytės-Gudų senkapyje, esančiame Akmenės raj., 0,2 km į ŠR nuo kelio Tryškiai-Viekšniai ir 0,1 km į R nuo Virvytės, dešiniajame jos krante. 1978 m. buvo tiriama PR senkapio dalis, kurioje buvo ištirta 690 m², rastas 51 kapas (37 nedegintų ir 14 sudegintų mirusiųjų kapai).

1979 m. buvo tiriama senkapio ŠR dalis, kurioje buvo iškastas 330 m² ir atidengta 30 kapų. Iš jų 21 buvo nedegintų ir 9 sudegintų mirusiųjų kapai. Tiek PR, tiek ŠR senkapio dalys buvo labai suardytos ūkinių darbų metu, todėl sunku buvo pasekti kapų duobių žymes, karstų pėdsakus.

Apardytuose nedegintų mirusiųjų kapuose buvo rasta peilių lenktomis viršūnėmis, pentinių kirvių, verpstukų. Ietigaliai, daugiausia įmoviniai, gulėjo dešinėje mirusiojo galvos pusėje. Papuošti mirusieji buvo žalvarinėmis vytinėmis antkaklėmis, kryžiniais smeigtukais, papuoštais sidabro plokštelėmis. Segės daugiausia pasaginės, cilindriniais ir daugiakampiais galais, randamos po dvi krūtinės srityje. Tiek vyrų, tiek moterų kapuose aptikta įvijinių žalvarinių žiedų: daugelyje kapų buvo įdėta po vieną gintarinį karoliuką.

Pažymėtinas moters kapas Nr. 24, kuriame ant kairiojo dubens kaulo buvo peilis puošniose makštyse. Makščių pakraščiai apkalti žalvarine ornamentuota plokštele. Prie

apatinio makščių sparno krašto buvo žalvarinė grandinė-lė, prikabinta prie diržo. Tame pačiame kape rasta mėlyno stiklo pusapvalio skersinio pjūvio juostinė apyrankė, puošta raudonomis ir baltomis išilgai einančiomis juostelėmis. Tai vienas retesnių radinių Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Pagal rastąją medžiagą PR senkapio dalyje buvo laidojama X-XI a. Šioje senkapio dalyje rastieji sudegintų mirusiųjų kapai buvo beveik visai suardyti.

Įdomus sudeginto mirusiojo kapas Nr. 27, kuriame aptiktas susuktas dviašmenis kalavijas, raštuoto plieno ietigalis iššęsto trikampio formos plunksna, du žeberkliniai įtveriamieji ietigaliai ir žalvarinė pasaginė segė aguoninėmis galvutėmis.

Senkapio PR dalies rečiausias radinys yra pusapvalės formos šalmas, kuris rastas sudeginto mirusiojo kape Nr.65. Kartu su šalmu kape aptiktas įsmeigtas į žemę dviašmenis kalavijas, įmovinis ietigalis ir masyvi vedega. Šalmo aukštis priekinėje pusėje 19,5 cm, kraštas sutvirtintas 4,5 cm pločio juostele. Užpakalinėje šalmo dalyje juostelėje yra skylutės, turbūt apsauginio tinklo įkabinimui. Šalmo sudūrimai (siūlės) paslėptos po 4,5 cm pločio juostelėmis. Papuošimui prie juostelių pritvirtintos siauros žalvarinės skardelės.

Sudegintų žmonių kapus pagal rastuosius dirbinius reikia datuoti XII-XIII a.

ŠR senkapio dalyje tiek vyrai, tiek moterys laidoti galva PR kryptimi. Vyrų kapuose dešinėje galvos pusėje padėta po du ietigalius, o skersai šlaunikaulių - siauri ilgi peiliai. Ant kaklo uždėtos vytinės antkaklės, krūtinės sri-

tyje - žalvarinės pasaginės segės daugiakampiais galais, ir ant rankų - įvijinės apyrankės. Beveik visuose vyrų kapuose rasti odiniai diržai su žalvarinėmis sagtėmis, puošti žalvarinėmis vinutėmis. Labai mėgstamas vyrų papuošalas buvo įvijiniai žiedai, kurių po kelis rasta kiekviename kape. Moterų kapuose iš darbo įrankių aptikti geležiniai peiliukai lenktomis viršūnėmis, verpstukai. Iš papuošalų vyravo žalvarinės antkaklės, tik mažesnio skersmens negu vyrų, pasaginės segės cilindriniais ir daugiakampiais galais, įvijiniai žiedai. Keliuose kapuose rasta gintaro karoliukų.

ŠR senkapio dalyje sudegintų mirusiųjų kapai buvo išimaisę tarp nedegintų. Sudegintų mirusiųjų kapų išliko tik pats duobės dugnas, kur kartu su sudegusiais kaulais buvo išbarstyti perdegę dirbiniai. Tai įtveriamieji ietigaliai (kai kurie pagaminti iš raštuoto plieno), pentiniai kirvukai, dviašmenis kalavijas. Iš papuošalų rastos pasaginės segelės stilizuotomis gyvulinėmis ir aguoninėmis galvutėmis ir žiedeliai pastorinta priekine dalimi, ornamentuota skersiniais ruoželiais. Aptikta keletas sidabrinų įvijėlių piltuvėlio formos. Šioje senkapio dalyje rastieji sudegintų žmonių kapai datuojami XII-XIV a.

Laima Vaitkunskienė

ŽASINO (ŠILALĖS RAJ.) SENKAPIO TYRINĖJIMAI

1978 IR 1979 METAIS

MAII 1976 ir 1977 m. Žasino senkapyje ištyrė 1600 m² ir rado 129 kapus. Paminklas buvo kardinėjamas ir sekerčiais - 1978 m. ir 1979 m. Atidengta dar 1075 m² ir aptikti 74